

Doc. PhDr. Josef Malach, CSc.

Uniwersytet w Ostravie

Mgr Dana Vicherková, Ph.D.

Uniwersytet w Ostravie

Oddziaływanie ujednoczonego egzaminu wstępnego na szkoły średnie kończące się egzaminem maturalnym

Abstrakt

Artykuł informuje o realizacji powszechnego testowania uczniów w Republice Czeskiej w ramach jednolitych egzaminów wstępnych (dalej: JPZk) do szkół średnich kończących się egzaminem maturalnym, do których przystępują uczniowie 9. klasy szkół podstawowych¹. Tekst opisuje, analizuje i ocenia wybrane elementy badania jakościowego, którego celem była identyfikacja poglądów na znaczenie i przebieg JPZk w roku 2018 w kraju morawsko-śląskim z dwóch punktów widzenia: uczniów 9. klas szkół podstawowych jako zdających oraz dyrektorów szkół średnich wykorzystujących wyniki JPZk.

Wstęp

Przedmiotem wystąpienia jest nowy system postępowania rekrutacyjnego do szkół średnich kończących się egzaminem maturalnym, który po dwuletniej fazie testowania przeszedł w roku 2017 zgodnie z przepisami Ustawy szkolnej do fazy obowiązkowej realizacji. Jednolity egzamin wstępny składa się z testów osiągnięć szkolnych z języka czeskiego i literatury **oraz z matematyki i jej zastosowań, które są przygotowywane przez** Centrum pro zjišťování výsledku vzdělávání (CERMAT). Dyrektorzy szkół mogą uzupełnić kryteria postępowania rekrutacyjnego, na przykład o rozmowę kwalifikacyjną albo dalsze testy. Testy osiągnięć szkolnych CERMAT-u mają však większą wagę – przynajmniej 60% udziału w wynikach postępowania rekrutacyjnego. Ujednoczenie tego postępowania ma na celu dostarczenie dyrektorom szkół jednolitych kryteriów przyjęcia uczniów i zapobiec przyjęciom do szkół kończących się maturą kandydatów niemających szans na udane podejście do egzaminu. W przepisach nie ustanowiono minimalnej granicy punktowej progę przyjęcia do szkoły, a dyrektorzy szkół mogą ogłosić drugą (samodzielną) rundę postępowania rekrutacyjnego, aby uzupełnić listę przyjętych.

¹ Jednolity egzamin wstępny (dalej: JPZk) w postępowaniu rekrutacyjnym do szkół kończących się egzaminem maturalnym został ustanowiony na podstawie § 60 ust. 5 ustawy nr 561/2004 Sb. o przedszkolnym, podstawowym, średnim zawodowym i pozostałym kształceniu (Ustawa szkolna) zgodnie z brzmieniem ustanowionym ustawą nr 178/2016 Sb. Szczegóły dotyczące organizacji postępowania rekrutacyjnego do szkół średnich są uregulowane Rozporządzeniem Ministerstwa szkolnictwa, młodzieży i wychowania fizycznego nr 353/2016 Sb. z dnia 24 października 2016 r. o postępowaniu rekrutacyjnym do szkół średnich w brzmieniu ustanowionym rozporządzeniem nr 243/2017 Sb.

Szkoły średnie muszą stosować się do zasady niebrania pod uwagę przy ocenie kandydatów wyłącznie ocen ze szkoły podstawowej. Zasadne jest zatem pytanie, czy nowa koncepcja JPZk motywuje uczniów 9. klasy szkoły podstawowej do nauki oraz czy spełni oczekiwania decyzyjnych organów, szkół i uczniów powiązanych z tą procedurą ewaluacyjną.

1. Potrzeba zwiększenia systematyczności oceniania efektów nauczania w Republice Czeskiej

Charakterystyczną cechą dzisiejszej szkoły w Republice Czeskiej jest jej znaczna autonomia w obszarze nauczanych treści, metod nauczania i oceniania uczniów oraz sposobu kierowania nią. Na potrzebę zwiększenia systematyczności oceniania w systemie szkolnictwa wskazuje to, że wyniki kształcenia uczniów w Republice Czeskiej mają tendencję zniżkową lub utrzymują się na tym samym poziomie. W niektórych obszarach alfabetyzmu funkcjonalnego są na przykład dzisiejsi czescy piętnastolatkowie nieco poniżej przeciętnej dla krajów OECD (zależnie od ocenianej umiejętności). Grupa ekspercka OECD (2013) realizowała w roku 2012 ocenę kształcenia w Republice Czeskiej, a potem przygotowała krytyczny przegląd, który spotkał się z szeroką reakcją w postaci podjęcia pedagogicznych i organizacyjnych kroków oraz decyzji politycznych na poziomie państwa, obejmujących różnorodnie ukierunkowane publiczne dyskusje w szerokim politycznym i specjalistycznym kontekście.

Eksperska ocena kształcenia w Republice Czeskiej obejmowała trzy poziomy oglądu rzeczywistości: z punktu widzenia ucznia, nauczyciela i szkoły (w kontekście całego systemu kształcenia w Republice Czeskiej). Pewne wątpliwości były związane z możliwością wprowadzenia centralnego oceniania uczniów w postaci testowania ich wiedzy i umiejętności w kluczowych przedmiotach kształcenia. Uczniowie, nauczyciele ani opinia publiczna nie uważali powszechnego testowania za odpowiednie narzędzie do pozyskiwania obiektywnej informacji zwrotnej na potrzeby kolejnego etapu kształcenia oraz wejścia na rynek pracy. Zespół ekspertów OECD doradził Republice Czeskiej wzmocnienie zewnętrznego oceniania szkół i położenie nacisku na podniesienie poziomu zarządzania procesem dydaktycznym i oceny pracy nauczyciela. Wymienione powyżej zalecenia ekspertów należy rozumieć jako pewien odwrót od dotąd przeważającego administracyjnego oceniania, zastosowania się do wcześniej określonych nakazów wynikających z przyjętych strategii na rzecz zmierzania w stronę polepszania jakości pracy szkół z punktu widzenia jakości uczenia i procesu nauczania (na przykład poprzez poprawę organizacji pracy wewnątrz szkoły). Zalecanym przez OECD celem dla rozwoju kształcenia w Republice Czeskiej było rozpoczęcie śledzenia i poprawiania jakości kształcenia spójnie w całym spektrum systemu szkolnictwa. Oznacza to rozpoczęcie od oceniania pojedynczych uczniów, klas i szkół aż do systemu szkolnictwa w kontekście całego kraju w pełnym zakresie jego powiązań, priorytetów edukacyjnych i celów.

Jako problemowa ujawniła się również niedostatecznie przekonująca definicja celów funkcjonowania niektórych form oceny kształcenia w Republice Czeskiej. Do tego wniosku doszedł również zespół czeskich specjalistów przygotowujących reakcję na przegląd OECD (2013) na podstawie ankietowego badania potrzeb

wybranych aktorów związanych z ocenianiem procesu kształcenia. Patrząc wstecz, można powiedzieć, że czeski trend patrzenia na ocenianie procesu kształcenia wyraźnie różnił się od międzynarodowego podejścia do tego problemu.

Doskonałość i równość, zgodność z rynkiem pracy w warunkach globalizacji świata, przejście ucznia przez system oświatowy w ramach kształcenia ustawicznego to trzy podstawowe podejścia, które prowadzą do zrozumienia procesu definiowania jakości procesu kształcenia. Takie podejście pojawiło się w propozycjach systemowych pojęć w dokumentach monitorowanych przez kraje OECD.

Rosnąca obecnie potrzeba ustanowienia narodowego powszechnego testowania obejmuje kompleksowe pojęcie jakości kształcenia, które jest rozumiane jako uchwycenie bieżącego stanu jakości nauczania, jakości pracy nauczyciela, jakości zarządzania szkołą i jakości oceniania efektów kształcenia.

2. Próby ustanowienia narodowego systemu oceniania inspekcyjnego

W latach 2011–2015 był realizowany przez Czeską Inspekcję Szkolną (ČŠI) projekt NIQES² (Malach i Malčík, 2014), którego celem było wytworzenie nowoczesnego i funkcjonalnego narodowego systemu inspekcyjnego oceniania szkół i jakości całego systemu kształcenia, który by wykazywał kluczową funkcjonalność informacyjną. ČŠI miała się dalej zajmować ocenianiem jakości Szkolnych programów kształcenia (ŠVP) oraz wytworzeniem platformy technologicznej do tworzenia i administrowania ŠVP dla pracowników pedagogicznych. Kluczowym aspektem projektu była również próba wybudowania systemu elektronicznego sprawdzania wyników uczniów w szkołach dla wszystkich przedmiotów i roczników, z otwartą przestrzenią dla informacji zwrotnej dotyczącej poziomu jakości systemu kształcenia, nakierowanej na uczniów, ich rodziców, szkoły i instytucje państwowe.

W roku 2012 została zrealizowana pierwsza powszechna próba sprawdzania wyników uczniów na poziomie 5. i 9. klas szkół podstawowych. To wydarzenie miało zweryfikować funkcjonowanie elektronicznego systemu testowania w planowanym zastosowaniu, z uwzględnieniem skali przedmiotów: język czeski, matematyka, język angielski (dla 5. klasy szkoły podstawowej), język czeski, matematyka, język angielski, niemiecki lub francuski (dla 9. klasy szkoły podstawowej). Do próby generalnej testowania przyłączyło się 99,8% wszystkich szkół. Po upływie czasu można powiedzieć, że pierwsza próba powszechnego testowania zakończyła się sukcesem, który pokazał efektywność elektronicznego testowania wiedzy i umiejętności uczniów w kontekście standardów kształcenia. Wyniki tego testu są zrozumiałymi informacjami zwrotnymi dla odbiorców – zarówno rodziców, jak i nauczycieli – oraz dla samej ČŠI. W kolejnych latach odbyła się w Republice Czeskiej cała seria powszechnych oraz dokonywanych na próbach testów wiedzy i umiejętności uczniów celem uzyskania informacji dla opinii publicznej o stopniu spełnienia kryteriów RVP³.

² Národní inspekční systém hodnocení vzdělávací soustavy (Narodowy inspekcyjny system oceniania systemu kształcenia).

³ Rámcový vzdělávací program (Ramowy program nauczania).

3. Powszechne testowanie w postępowaniu rekrutacyjnym do szkół średnich

Do wyżej opisanych kroków w realizacji testowania wiedzy i umiejętności uczniów nawiązała decyzja MŠMT⁴ o wprowadzeniu powszechnego testowania w postępowaniu rekrutacyjnym do szkół średnich, którego elementem było wprowadzenie systematycznie organizowanych jednolitych egzaminów wstępnych w celu ustanowienia minimalnego poziomu wiedzy umożliwiającego dostanie się do szkoły kończącej się egzaminem maturalnym. Działania ministerstwa miały na celu przeciwdziałanie sytuacji, w której do szkoły średniej dostawały się dzieci o zdolnościach poniżej poziomu egzaminu maturalnego. Zaproponowany system powszechnego testowania w ramach JPZk był potem pilotażowo weryfikowany przez dwa lata (w latach 2014–2016). Począwszy od roku szkolnego 2016/2017, JPZk był realizowany bezpłatnie we wszystkich szkołach (publicznych, prywatnych i kościelnych).

Realizację JPZk powierzono CZVV⁵ (CERMAT), które opracowało serię dokumentów opisujących wymagania dla JPZk w postępowaniu rekrutacyjnym do szkół średnich kończących się maturą, dla testów z języka czeskiego i literatury oraz matematyki, a w odpowiedzi na zainteresowanie opinii publicznej udostępniło je na stronie www.ceremat.cz. W 2016 roku MŠMT przygotowało dokument „Informace k aplikaci podpůrných opatření při přijímání řízení na středních školách“ (Informacja dotycząca dostosowań przebiegu testu w postępowaniu rekrutacyjnym do szkół średnich), a w roku kolejnym (2017) wydało CZVV (CERMAT) „Metodický pokyn k úpravám zkoušek pro uchazeče se speciálními vzdělávacími potřebami“ (Metodyczna instrukcja dostosowywania egzaminów dla kandydatów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi) w celu zapewnienia jednolitego sposobu zgłaszania się oraz przygotowywania dokumentacji egzaminacyjnej. Od roku 2016/2017 JPZk są organizowane centralnie. CZVV (CERMAT) co roku publikuje zadania testowe dla poszczególnych profili nauczania i długości okresu nauki.

JPZk w postępowaniu rekrutacyjnym do szkół kończących się egzaminem maturalnym jest obowiązkowym egzaminem dla uczniów szkół podstawowych, którzy chcą kontynuować naukę w szkole dającej możliwość podejścia do egzaminu maturalnego (zgodnie z § 60 ust. 5 ustawy nr 561/2004 Sb. o przedszkolnym, podstawowym, średnim zawodowym i pozostałym kształceniu (Ustawa szkolna) zgodnie z brzmieniem ustanowionym ustawą nr 178/2016 Sb.

Uczniowie w ramach JPZk muszą napisać testy osiągnięć szkolnych z przedmiotów: język czeski i literatura oraz matematyka. Kandydat może złożyć dokumenty do jednej lub dwóch szkół średnich, do dwóch profili kształcenia w ramach każdej ze szkół. Uczeń może podejść do egzaminu wstępnego odbywającego się w każdej ze szkół, do których ubiega się o przyjęcie, przy czym w takiej sytuacji zostanie wzięty pod uwagę w procesie rekrutacyjnym oraz zakomunikowany kandydatowi wyłącznie lepszy z dwóch uzyskanych wyników.

⁴ Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy (Ministerstwo szkolnictwa, młodzieży i wychowania fizycznego).

⁵ Centrum pro zjišťování výsledků vzdělávání (Centrum ustalania wyników nauczania – CERMAT).

Jednolity egzamin wstępny zdawany jest w formie testu osiągnięć szkolnych (DT), którego zawartość różni się w zależności od długości okresu nauczania w wybranej przez kandydata szkole średniej. Dotyczy to DT dla kandydatów do sześcioletnich gimnazjów oraz ośmioletnich gimnazjów. W tym artykule zajmujemy się powszechnym testowaniem uczniów w ramach JPZk, którzy chcą się uczyć w profilach kształcenia zakładających czteroletnią naukę (w tym w profilach dla absolwentów szkół zawodowych, chcących zyskać wykształcenie średnie – czes. *nadstavbové studium*). Uczniowie mogą w DT z matematyki oraz czeskiego języka i literatury uzyskać maksymalnie 50 punktów, przy czym minimalna granica, powyżej której egzamin uznaje się za zdany, nie jest ściśle centralnie wyznaczona, ponieważ szkoły mają samą możliwość ustanawiania kryteriów przyjęcia do końca 1. semestru danego roku szkolnego (np. do 31.01.2018).

4. Badanie poglądów uczniów szkół podstawowych na JPZk w roku 2018

4.1. Cel badania poglądów uczniów

Celem badania było opisanie i przeanalizowanie przy pomocy ustrukturyzowanego wywiadu pedagogicznej rzeczywistości testowania uczniów 9. klas szkół podstawowych w ramach JPZk (2018), którzy mają zamiar kontynuować naukę w czteroletnim profilu kształcenia w szkole średniej kończącej się egzaminem maturalnym, i opisanie czynników, które mają wpływ na wyniki testów osiągnięć szkolnych z matematyki oraz języka czeskiego opisywanych w niniejszym artykule.

4.2. Próbkę respondentów

Podstawowym źródłem badania jakościowego są 15-letni uczniowie szkół podstawowych w mieście Ostrava, którzy wzięli udział w JPZk do szkół średnich w czteroletnim profilu kształcenia w roku 2018. Uczniowie byli wybierani do wywiadów celowo po uzyskaniu zgody od nich, ich przedstawicieli ustawowych oraz zgody szkół na uczestnictwo w naszym badaniu. W następstwie losowania zgłoszono się do trzech szkół, z których jedna wyraziła zgodę na przeprowadzenie badania. Liczba respondentów (uczniów) z tej szkoły wynosiła 20.

W pierwszej części badania wybrano podejście jakościowe do badania zjawisk i problemów w autentycznym środowisku. Do badania problemu wykorzystano otwarte kodowanie. W dalszej części są zaprezentowane wyniki badania (system kategoryzacji, rodzaje szkół i ich kryterialne charakterystyki mające wpływ z punktu widzenia uczniów na wybór formy kształcenia na poziomie średnim, sposoby przygotowania uczniów do JPZk (w fazie przed egzaminem), poglądy na powszechne testowanie w postaci testu osiągnięć szkolnych (z punktu widzenia uczniów) i jego wpływ na skuteczne podejście uczniów do JPZk.

4.3. Metodyka zbierania i opracowywania danych

Metodą badania był pół-ustrukturyzowany wywiad, prowadzony według wcześniej przygotowanego kodowania, który był za zgodą ucznia notowany. Wywiady z uczniami były realizowane w środowisku szkolnym (indywidualnie w pomieszczeniu szkolnej klasy). Następnie wywiady zostały przepisane. Powstały w wyniku przepisania tekst został podzielony na elementy, którymi były poszczególne słowa, frazy i akapity.

Poszczególnym elementom zostały przydzielone kody, które odpowiadają tematowi wypowiedzi na zadany problem. Kategorie, które były podstawowym elementem służącym do sformułowania wyników, zostały rozdzielone w celu zachowania przejrzystości (Švaříček i Šedová, 2007). Respondenci zostali oznaczeni literami od A do S. Przedmioty badania (kategorie) zostały oznaczone numerami od 1 do 3.

4.3.1. Kategoria 1: dane osobowe ucznia

Kod: a) udział w JPZk w podstawowym i rezerwowym terminie, b) spełnienie dodatkowych kryteriów do przyjęcia do szkoły średniej, c) wynik JPZk (przyjęcie do wybranej szkoły średniej), d) świadectwo na koniec 1. semestru 9. klasy, e) orientacja zawodowa (wybór szkoły).

Tabela 1. Dane osobowe ucznia

Dane osobowe ucznia	Udział w JPZk w podstawowym terminie	Udział w JPZk w rezerwowym terminie	Spełnienie dodatkowych kryteriów przyjęcia do wybranej szkoły średniej (uczestnictwo w olimpiadach, konkursach itd.)	Przyjęcie do wybranej szkoły średniej	Wyróżnienie po 1. semestrze 9. klasy
Respondenci	A, B, C, D, E, F, G, H, CH, I, J, K, L, M, N, O, P, Q, R, S (20x)	(0x)	CH, S (2x)	A, B, C, D, E, G, H, CH, I, J, K, L, O, P, Q, R, S (17x)	A, D, E, F, G, H, CH, J, N, P, Q, S (12x)
Dane osobowe ucznia	Wybór szkoły średniej po zakończeniu nauki w 9. klasie szkoły podstawowej				
	Gimnazjum	Szkoła techniczna	Szkoła ekonomiczna	Szkoła medyczna	Inna szkoła
Respondenci	A, B, C, D, E, G, H, CH, I, J, K, L, M, N, O, P, Q, R, S (19x)	C, F, CH, I, O, R, S (7x)	B, E, Q (3x)	G, H, J, K, L, P (6x)	A, D, M (3x)

Informacja: chłopcy są zawsze wymienieni pogrubionym tekstem (C, CH, R, S).

W podstawowym terminie do JPZk w roku szkolnym 2017/2018 przystąpiło łącznie 20 respondentów (4 chłopców, 16 dziewczynek). Jako priorytetowy wybór szkoły średniej, tj. gdzie by chcieli respondenci się uczyć, wskazało:

- 19 respondentów – gimnazjum (4 chłopców, 15 dziewczynek). Nie jest zainteresowana nauką w gimnazjum 1 osoba (0 chłopców, 1 dziewczynka);
- 7 respondentów – szkołę zawodową o profilu technicznym (4 chłopców, 3 dziewczynki). Nie jest zainteresowanych nauką w szkole zawodowej o profilu technicznym 13 respondentów (0 chłopców, 13 dziewczynek);
- 3 respondentów – szkołę ekonomiczną (0 chłopców, 3 dziewczynki). Nie jest zainteresowanych nauką w szkole ekonomicznej 17 respondentów (4 chłopców, 13 dziewczynek);
- 6 respondentów – szkołę medyczną (0 chłopców, 6 dziewczynek). Nie jest zainteresowanych nauką w szkole medycznej 14 respondentów (4 chłopców, 10 dziewczynek);

- 3 respondentów – szkołę średnią innego typu (0 chłopców, 3 dziewczynki). 17 respondentów nie jest zainteresowanych nauką w szkole średniej innego typu;
- Dodatkowe kryteria przyjęcia do wybranej szkoły średniej spełniło 2 respondentów (2 chłopców, 0 dziewczynek). Ci respondenci byli zwycięzcami wojewódzkich olimpiad z matematyki. 18 respondentów nie spełniało dodatkowych kryteriów przyjęcia do wybranej szkoły średniej.
- Na podstawie wyniku testu osiągnięć szkolnych z języka czeskiego i literatury oraz matematyki podczas JPZk przyjęto do szkoły średniej 17 respondentów (4 chłopców, 13 dziewczynek). Do średniej szkoły nie zostało przyjętych 3 respondentów (0 chłopców, 3 dziewczynki).
- W połowie 9. klasy miało wyróżnienie na świadectwie 12 respondentów (1 chłopiec, 11 dziewczynek). Nie miało w połowie 9. klasy na świadectwie wyróżnienia 8 respondentów (3 chłopców, 5 dziewczynek).

Z wywiadów z uczniami wynikało, że:

- wszyscy respondenci wzięli udział w podstawowym terminie w JPZk;
- tylko 2 respondentów (2 chłopców, 0 dziewczynek) wskazało spełnienie dodatkowych kryteriów przyjęcia do wybranej szkoły średniej (uczniowie byli zwycięzcami wojewódzkich olimpiad z matematyki);
- uczniowie najczęściej składali dokumenty do gimnazjów (19 respondentów, w tym 4 chłopców i 15 dziewczynek);
- większość respondentów została przyjęta do wybranej szkoły średniej (17 respondentów, w tym 4 chłopców i 13 dziewczynek);
- w przypadku gdy uczniowie zostali przyjęci do dwóch szkół średnich, w większości wybierali gimnazjum jako szkołę, w której będą się uczyć (14 respondentów, w tym 2 chłopców i 12 dziewczynek);
- spośród 6 respondentów, którzy składali dokumenty do szkoły zawodowej o profilu technicznym i zostali do szkoły przyjęci, 3 z nich (w tym 2 chłopców i 1 dziewczynka) zdecydowało się pobierać naukę w tej szkole;
- najczęściej respondenci wybierali jako drugą możliwość nauki w szkole średniej szkołę zawodową o profilu technicznym (6 respondentów, w tym 2 chłopców i 4 dziewczynki) oraz szkołę medyczną (6 respondentów, w tym 0 chłopców i 6 dziewczynek);
- uczniowie, którzy mieli wyróżnienie w 1. semestrze 9. klasy (12 respondentów, w tym 2 chłopców i 10 dziewczynek), zostali w większości przyjęci do wybranej przez siebie szkoły średniej (10 respondentów, w tym 2 chłopców i 8 dziewczynek), tylko 2 respondentów (w tym 0 chłopców i 2 dziewczynki) nie zostało przyjętych do wybranej szkoły średniej.

4.3.2. Kategoria 2: przygotowanie ucznia do JPZk

Kod: sposób przygotowania się ucznia do egzaminu (JPZk): a) podczas lekcji języka czeskiego i literatury lub matematyki, b) na specjalnym kursie w szkole podstawowej, c) na specjalnym kursie w szkole średniej, d) z pomocą rodziców, e) z pomocą kolegi/koleżanki z klasy

Tabela 2. Przygotowanie się ucznia do JPZk (przed egzaminem)

Sposób przygotowania do JPZk	Tylko podczas nauki danego przedmiotu w szkole podstawowej	Na specjalnym kursie w szkole średniej, gdzie chce w przyszłości się uczyć	Na specjalnym kursie w szkole podstawowej, do której chodzi	Uczyłem(-łam) się więcej z rodzicami	Uczyłem(-łam) się więcej z kolegą/koleżanką z klasy
Respondenci	C, P (2x)	CH, S, B, E, G, K, N (7x)	CH, R, S, A, D, E, F, H, I, J, L, M, N, O (14x)	A, B, H, I, M, Q (6x)	S, A, J, O (4x)

2 respondentów (1 chłopiec, 1 dziewczynka) odpowiedziało, że do JPZk przygotowywali się wyłącznie podczas nauki danego przedmiotu w szkole podstawowej. Do JPZk przygotowywało się również innymi sposobami 18 respondentów (3 chłopców, 15 dziewczynek).

- Na specjalnym kursie w szkole średniej przygotowywało się 7 respondentów (2 chłopców, 5 dziewczynek).
- Na specjalnym kursie w szkole podstawowej przygotowywało się 14 respondentów (3 chłopców, 11 dziewczynek).
- Uczenie się do egzaminu z rodzicami było priorytetem w przygotowaniach do JPZk dla 6 respondentów (0 chłopców, 6 dziewczynek).
- Uczenie się do egzaminu z kolegą/koleżanką z klasy było priorytetem w przygotowaniach do JPZk dla 4 respondentów (1 chłopiec, 3 dziewczynki).

Większość uczniów wykorzystywała do przygotowania się do JPZk najczęściej specjalne kursy organizowane przez szkołę podstawową, w której pobierali naukę (14 respondentów, w tym 3 chłopców, 11 dziewczynek). Rzadziej grupa respondentów wykorzystywała specjalne kursy organizowane przez szkołę średnią, w której chcieli w przyszłości pobierać naukę (7 respondentów, w tym 2 chłopców i 5 dziewczynek), również rzadko wykorzystywana była forma nauki z rodzicami (6 respondentów, w tym 0 chłopców i 6 dziewczynek). Najrzadziej wykorzystywali respondenci naukę z kolegą / koleżanką z klasy (4 respondentów, w tym 1 chłopiec i 3 dziewczynki). Tylko 2 respondentów (w tym 1 chłopiec i 1 dziewczynka) przygotowywało się do JPZk wyłącznie podczas nauki danego przedmiotu w szkole.

4.3.3. Kategoria 3: wyniki JPZk

Kod: a) limit czasowy, b) zakres testu, c) test osiągnięć szkolnych jako odpowiednie narzędzie oceniania wiedzy i umiejętności

Limit czasu rozwiązywania testu osiągnięć szkolnych z języka czeskiego i literatury okazał się wystarczający dla 17 respondentów (4 chłopców, 13 dziewczynek). Nie rozwiązało całego testu z języka czeskiego i literatury w wyznaczonym limicie czasowym 3 respondentów (0 chłopców, 3 dziewczynki). Limit czasu testu osiągnięć szkolnych z matematyki okazał się wystarczający dla 2 respondentów (0 chłopców, 2 dziewczynki). Nie rozwiązało całego testu z matematyki w wyznaczonym limicie czasowym 18 respondentów (4 chłopców, 14 dziewczynek).

Tabela 3. Wyniki testów osiągnięć szkolnych w ramach JPZk

Wyniki JPZk pod kątem czasu	Test z języka czeskiego i literatury ukończonym w zadanym czasowym limicie bez problemów	Test z matematyki ukończonym w zadanym czasowym limicie bez problemów	Uważam test z języka czeskiego za wykonalny pod kątem zakresu zadań	Uważam test z matematyki za wykonalny pod kątem zakresu zadań
Respondenci	A, B, C, D, E, G, CH, I, J, L, M, N, O, P, Q, R, S (17x)	A, F (2x)	A, B, D, E, F, G, H, CH, I, J, K, L, M, N, O, P, Q, R, S (19x)	A, K, M, N (4x)
Wyniki JPZk pod kątem zrozumienia	Zrozumiałem zadania w teście z języka czeskiego i literatury	Zrozumiałem zadania w teście z matematyki	Uważam formę testu osiągnięć szkolnych za właściwe narzędzie oceniania mojej wiedzy i umiejętności z zakresu języka czeskiego i literatury	Uważam formę testu osiągnięć szkolnych za właściwe narzędzie oceniania mojej wiedzy i umiejętności z zakresu matematyki
Respondenci	A, B, D, E, F, G, H, CH, I, J, K, L, M, N, O, P, Q, S (18x)	A, B, D, F, G, H, CH, I, K, L, M, N, R, S (14x)	A, B, C, D, E, F, G, H, CH, I, J, K, L, N, P, Q, R, S (18x)	A, B, C, H, CH, I, N (7x)

Pod kątem zakresu zadań test z języka czeskiego i literatury okazał się wykonalny dla 19 respondentów (3 chłopców, 16 dziewczynek), Nie rozwiązał całego testu z języka czeskiego i literatury z powodu zakresu zadań 1 respondent (1 chłopiec, 0 dziewczynek). Zakres zadań testu osiągnięć szkolnych z matematyki okazał się wykonalny dla 4 respondentów (0 chłopców, 4 dziewczynki). Nie rozwiązało całego testu z matematyki z powodu zakresu zadań 16 respondentów (4 chłopców, 12 dziewczynek).

Z punktu widzenia oceny swojej wiedzy i umiejętności uważa test osiągnięć szkolnych z języka czeskiego i literatury za odpowiednie narzędzie do oceniania 18 respondentów (4 chłopców, 14 dziewczynek). Przeciwnego zdania jest 2 respondentów (0 chłopców, 2 dziewczynki). Z punktu widzenia oceny swojej wiedzy i umiejętności uważa test osiągnięć szkolnych z matematyki za odpowiednie narzędzie do oceniania 7 respondentów (2 chłopców, 5 dziewczynek). Przeciwnego zdania jest 13 respondentów (2 chłopców, 11 dziewczynek).

Pod kątem zrozumienia zadań test z języka czeskiego i literatury okazał się wykonalny dla 18 respondentów (2 chłopców, 16 dziewczynek). Nie rozwiązało całego testu z języka czeskiego i literatury z powodu niezrozumienia zadań 2 respondentów (2 chłopców, 0 dziewczynek). Zadania testu z matematyki były zrozumiałe dla 14 respondentów (3 chłopców, 11 dziewczynek). Zrozumienie zadań testu z matematyki okazało się przeszkodą dla 6 respondentów (1 chłopiec, 5 dziewczynek).

Problemowym zjawiskiem jest brak zgody respondentów odnośnie do tego, co pomaga lub co jest główną przeszkodą w poradzeniu sobie z JPZk. Można wyznaczyć kilka wariantów odpowiedzi, które zostały podzielone na następujące grupy:

- Grupa respondentów, która nie miała problemu z punktu widzenia czasu, treści i zrozumienia w żadnym z dwóch przedmiotów (język czeski i literatura, matematyka) i dlatego uważa testy osiągnięć szkolnych za odpowiednie narzędzie do oceniania wiedzy i umiejętności uczniów w obu przedmiotach.
- Grupa respondentów, która miała problem z punktu widzenia czasu, treści i zrozumienia w obu przedmiotach (język czeski i literatura, matematyka) i dlatego uważa testy osiągnięć szkolnych za nieodpowiednie narzędzie do oceniania wiedzy i umiejętności uczniów w obu przedmiotach.
- Grupa respondentów, która nie miała problemu z punktu widzenia czasu, treści i zrozumienia w jednym z dwóch przedmiotów (język czeski i literatura) i dlatego uważa testy osiągnięć szkolnych za odpowiednie narzędzie do oceniania wiedzy i umiejętności uczniów tylko w zakresie języka czeskiego i literatury. Ta grupa respondentów w naszym badaniu występuje najczęściej.
- Grupa respondentów, która nie miała problemu z punktu widzenia czasu, treści i zrozumienia w jednym z dwóch przedmiotów (matematyka) i dlatego uważa testy osiągnięć szkolnych za odpowiednie narzędzie do oceniania wiedzy i umiejętności uczniów tylko w zakresie matematyki.
- Grupa respondentów, która nie miała problemu z punktu widzenia czasu i treści w żadnym z dwóch przedmiotów (język czeski i literatura, matematyka), ale obszar zrozumienia zadań był dla niej problemowy w jednym z przedmiotów i dlatego uważa testy osiągnięć szkolnych za odpowiednie narzędzie do oceniania wiedzy i umiejętności uczniów tylko w jednym przedmiocie.
- Grupa respondentów, która nie miała problemu z punktu widzenia czasu, ale z punktu widzenia treści miała problem w jednym lub dwóch przedmiotach (język czeski i literatura, matematyka), ale obszar zrozumienia zadań w jednym z przedmiotów był dla niej problemowy i dlatego uważa testy osiągnięć szkolnych za odpowiednie narzędzie do oceniania wiedzy i umiejętności uczniów w jednym lub dwóch przedmiotach.

5. Badanie poglądów dyrektorów szkół średnich na JPZk w roku 2018

W drugiej części wywiadu zorientowanego na zbadanie funkcjonalności i jakości obecnego powszechnego testowania 15-letnich uczniów szkół podstawowych w Republice Czeskiej w ramach JPZk była użyta metoda pół-ustrukturyzowanego wywiadu z grupą docelową dyrektorów szkół średnich.

Bodźcem do realizacji i przedmiotem prac jest próba opisanie aktualnego stanu badanej problematyki w celu ustalenia czynników, które mają wpływ na jakość obecnego powszechnego testowania wybranej grupy uczniów szkoły podstawowej w formie testu osiągnięć szkolnych z matematyki i języka czeskiego w ramach postępowania rekrutacyjnego do szkół średnich.

5.1. Cel badania poglądów dyrektorów szkół

Celem drugiej fazy badania było opisanie i przeanalizowanie kluczowych kryteriów, które mają wpływ na przyjęcie uczniów szkoły podstawowej do szkoły średniej przy pomocy pół-ustrukturyzowanego wywiadu. Cel badawczy

determinował mieszany charakter badania (z założeniem przeprowadzenia badania ilościowego na większej grupie respondentów). W części zorientowanej na ustalenie poglądów dyrektorów szkół średnich były sformułowane następujące cele badawcze:

1. Opisanie i przeanalizowanie poglądów dyrektorów szkół na pedagogiczną rzeczywistość zorientowaną na funkcjonalność, organizację i jakość powszechnego testowania uczniów szkół podstawowych w Republice Czeskiej w ramach JPZk.
2. Scharakteryzowanie czynników, które mają według respondentów wpływ na przebieg aktualnego powszechnego testowania wybranej grupy uczniów w formie testu osiągnięć szkolnych z matematyki i języka czeskiego w ramach postępowania rekrutacyjnego do szkół średnich.

5.2. Próbką badawcza

Grupę badawczą tworzyli dyrektorzy szkół średnich oferujących uczniom nauczanie kończące się egzaminem maturalnym w kraju morawsko-śląskim. Wybór respondentów do badania nie można uważać za losowy, ponieważ wynikał z zainteresowania dyrektorów szkół uczestnictwem badania powszechnego testowania 15-letnich uczniów za pomocą JPZk.

5.3. Metodyka badania

Na etapie pilotażu zostały zgromadzone podstawowe dostępne informacje o badanym obszarze problemowym (np. wywiady z nauczycielami, dyrektorami szkół podstawowych i średnich w Ostrawie, Opawie i innych miejscowościach). W tej części badania został zrealizowany celowy wgląd do obszaru problemowego objętego badaniem. Przetestowano propozycje metodyki badawczej i opracowywania wyników oraz sposób wyciągania wniosków. Pilotaż został przeprowadzony w kwietniu 2018 r. w wybranych szkołach średnich w Ostrawie i Opawie. Potem, w maju 2018 r., przeprowadzono w trzech szkołach średnich w Ostrawie pół-ustrukturyzowany wywiad zawierający osiem problemowych pozycji, z których sześć miało dychotomiczny charakter. Aby uzupełnić niektóre obszary problemowe, wykorzystano kilka pytań uzupełniających, które mogą posłużyć jako materiał o charakterze jakościowym do wyjaśnienia niektórych problemowych informacji. Indywidualne wywiady przebiegały w naturalnym szkolnym środowisku, w przyjaznym klimacie i z dostateczną ilością czasu. Bezpośrednio po wywiadzie został wykonany jego dokładny zapis. Przed dalszym opracowaniem wyników została wykonana kategoryzacja odpowiedzi. Przy pytaniach zamkniętych faza kategoryzacji wynikała z konstrukcji każdego z pytań. Każdej pozycji i każdej kategorii został przypisany odpowiedni kod liczbowy. Te kody liczbowe zostały wprowadzone do komputera, który następnie dokonał ich podziału pierwszego stopnia, dzięki czemu zweryfikowano, ilu respondentów ma wspólny jeden z kodów. Wyniki podziału następnie zostały przeniesione do tabel. Z uwagi na małą liczebność respondentów nie wykonano podziału drugiego stopnia.

5.4. Wyniki badania i ich interpretacja

Uzyskane dane były systematycznie opracowywane i umieszczane w tabeli 4.

Z przytoczonych odpowiedzi respondentów na pytania (patrz: tab. 4) wynika, że w pierwszym z nich, tj. w ustanawianiu kryteriów przyjęcia uczniów do szkoły średniej w ramach postępowania rekrutacyjnego, dyrektorzy wszystkich trzech szkół byli zgodni we wskazaniu kluczowego kryterium, czyli JPZk, ponieważ zgodnie z przepisami jego wynik musi mieć wagę 60%. Następnym zgodnie stosowanym kryterium były wyniki szkolne uczniów. Specyficzną odpowiedzią jest np. udzielenie maksymalnie 60 punktów za oceny ze szkoły podstawowej przy średniej 1,00 [skala oceniania szkolnego w Republice Czeskiej jest odwrotna do polskiej i ocena 1 jest oceną najwyższą – przyp. tłum.].

W drugim pytaniu sprawdzającym, czy szkoły organizują kursy przygotowujące do egzaminów wstępnych do szkoły średniej z języka czeskiego i literatury oraz matematyki, wszyscy respondenci się zgodzili, że takie kursy organizują, ale z różnicami w zakresie liczby godzin nauczania oraz ceny za kurs. Jeden respondent nie podał dokładnej liczby godzin nauczania, ale podkreślił, że szkoła organizuje kursy za darmo. Z kolejnych informacji można wspomnieć o odpłatności w wysokości 250 koron za 6 godzin nauczania oraz 600 koron za 16 godzin.

W odpowiedzi na trzecie pytanie można stwierdzić, że test osiągnięć szkolnych JPZk (z matematyki oraz języka czeskiego i literatury) jest odbierany przez dyrektorów szkół jako:

- sporne narzędzie oceny wiedzy i umiejętności uczniów szkół podstawowych (podobnie jak test osiągnięć szkolnych z matematyki oraz języka czeskiego i literatury na poziomie maturalnym) – co było poglądem jednego dyrektora;
- odpowiednie narzędzie oceny wiedzy i umiejętności uczniów szkół podstawowych – co było poglądem dwóch dyrektorów;
- specyficzną odpowiedzią był komentarz jednego dyrektora, który ocenia krytycznie błędy w zadaniach testu osiągnięć szkolnych z języka czeskiego i literatury (autorstwa CERMAT-u)⁶, ale chwali formę przeprowadzania testu (w gestii CERMAT-u).

W odpowiedziach na czwarte pytanie dyrektorzy szkół zgodzili się w ocenie JPZk jako dobrego kroku ze strony ministerstwa. Zgodne zdanie ujawniło się również w uzasadnieniu. Dyrektorzy szkół twierdzą, że JPZk umożliwia porównanie poziomów uczniów szkół podstawowych. Klasyfikacja przy pomocy ocen szkolnych jest uważana przez dyrektorów szkół jako czasami nieobiektywna (niezrównująca poziomu wiedzy i umiejętności uczniów szkół podstawowych). Za specyficzny komentarz odnośnie do tego pytania należy uznać twierdzenie, że szkoła organizowała sama w przeszłości egzaminy wstępne. Do silnych stron powszechnego testowania uczniów poprzez JPZk należy również mniejsze obciążenie administracyjne (połączone z możliwością poprawy uzyskanego wyniku), a także fakt, że szkoła nie ma już obowiązku konstruowania testu jako narzędzia oceny wiedzy uczniów, co wymaga specjalistycznego przygotowania.

⁶ Centrum pro reformu maturitní zkoušky.

Tabela 4. Wyniki pół-ustrukturyzowanego wywiadu z dyrektorami szkół

Uczestnik wywiadu		Dyrektor SŚ_1	Dyrektor SŚ_2	Dyrektor SŚ_3
Nr	Pytanie	Odpowiedzi	Odpowiedzi	Odpowiedzi
1	Jakie kryteria przyjęcia uczniów SP do SŚ ma szkoła kierowana przez Pana? Które kryterium uważa Pan za kluczowe, dlaczego? Jaką wagę miały wyniki JPZk?	Szkoła w ramach kryteriów przyjęcia bierze oceny z JC, MAT, JAN za drugi semestr kl. 8 i pierwszy semestr kl. 9; następnie wynik egzaminu wstępnego w formie testu dydaktycznego z JC i MAT z wagą 60%	Maks. 50 pkt. za test z MAT i JC i maks. 60 pkt. za oceny z SP dla średniej 1,00	Kluczowe jest kryterium JPZk, dlatego że musi mieć zgodnie z prawem wagę 50%. Kolejnym kryterium są osiągnięcia. Innych kryteriów nie mamy. Link do konkretnych kryteriów przyjęcia można znaleźć na stronie internetowej szkoły
2	Czy szkoła organizuje kursy przygotowawcze do JPZk (z JC i MAT)? Jeżeli tak, jaki jest ich wymiar godzinowy? Co jest przedmiotem tych kursów? Kto na tych kursach uczy? Z jaką specjalistyczną literaturą (podręczniki, pomoce naukowe, źródła informacji) pracuje się na kursach przygotowawczych? Ile płacą rodzice uczniów za kurs?	Tak, szkoła prowadzi kursy przygotowawcze, na których uczą nasi nauczyciele. Zadania i przykłady są wybrane z testów dydaktycznych z poprzednich lat i wyjaśnia się ich rozwiązania. Kursy są bezpłatne	Tak, organizujemy kursy przygotowawcze z JC i MAT. Kursy prowadzą nasi nauczyciele. Każdy kurs trwa 6 godzin lekcyjnych. Każdy kurs kosztuje 250 KCS	Tak, prowadzimy 16-godzinne kursy z MAT i JC z treściami nawiązującymi do testów z poprzednich lat. Wykorzystywane są materiały z www.ceremat.cz , teksty wydawnictwa Didaktisi, własne materiały nauczycieli do nauczania (np. arkusze robocze, teksty ćwiczeniowe). Opłata wynosi 600 KCS za każdy kurs
3	Czy uważa Pan, że (dotąd stosowane) testy z JC i MAT w JPZk są odpowiednim narzędziem oceniania wiedzy i umiejętności uczniów? Jeśli tak, na czym polega ich wysoka jakość, jakie są ich zalety? Jeśli nie, jakie są ich wady?	Testy z MAT uważam jako nauczyciel matematyki za odpowiadające wymaganiom testu dydaktycznego, tak samo jak jest w przypadku egzaminów maturalnych. Testy zawierają wiele zadań bazujących na wiedzy teoretycznej	Tak, można porównać wyniki uczniów ze wszystkich szkół podstawowych	Tak, ale CERMAT musiałby unikać błędów i celowo kłopotliwych zadań. Zaletą jest opracowanie CERMAT-u
4	Czy uznaje Pan wprowadzenie JPZk za dobry krok ministerstwa? (dlaczego tak i dlaczego nie)	Tak, uważam że to dobry krok, dzięki jednolitemu JPZk można porównać poziom szkół podstawowych, ponieważ oceny na świadectwie są często nieporównywalne	Tak, ponieważ przyjmowanie do szkoły organizowaliśmy zawsze	Początkowo nie, ale z upływem czasu, z uwzględnieniem obciążenia administracyjnego związanego z przygotowaniem egzaminu i zadań – tak
5	Czy myśli Pan, że egzamin może być – jak to określiło ministerstwo – środkiem zapobiegającym niepowodzeniu na maturze?	Nie	Nie	Nie, od egzaminu wstępnego do matury jest zbyt długi czas
6	Czy uważa Pan, że nauczyciele JC i MAT mogą wykorzystywać wyniki JPZk? A może je wykorzystują w Pana szkole?	Tak, wprost mogą wykorzystywać wyniki jako narzędzie oceniania przez siebie, jest to bardzo odpowiednia metoda dla nauczyciela	Tak, możemy je porównać z wynikami nauczania w naszej szkole	Nie, nie wykorzystujemy wyników JPZk
7	Gdyby zależało to od Pana, zachowałby Pan nadal JPZk?	Tak, ale zasadniczo tylko w jednym terminie. Drugi termin jest zbyteczny, komplikuje i niepotrzebnie podraża system przyjmowania do szkół średnich	Tak, możemy je porównać z wynikami nauczania w naszej szkole	Tak, jeśli pozostanie obowiązkowy egzamin wstępny dla zamierzających zdawać maturę
8	Jaką ma Pan własną wizję egzaminu wstępnego do szkoły średniej?	Egzamin wstępny w formie testu mógłby dalej być jednolity, jednak jako wyjściowy ze szkoły podstawowej. Wyniki ewaluacji uczniów w szkole podstawowej byłyby łatwo przenoszone do systemu przyjęć do szkół średnich	Idealnie byłoby przeprowadzać testy w szkole podstawowej, a my dostawilibyśmy tylko wyniki testów	Przyjmować bez egzaminu wstępnego z prowadzeniem selekcji w trakcie pierwszego roku nauki

Oznaczenia: SP – szkoła podstawowa, SŚ – szkoła średnia, JC – język czeski, MAT – matematyka, JAN – język angielski, JZPk – jednolity egzamin wstępny.

W piątym pytaniu wszyscy dyrektorzy szkół zgodnie prezentują negatywne stanowisko, ponieważ nie sądzą, aby JPZk mogło służyć jako sposób zapobiegania nieudanym przystąpieniom uczniów do egzaminu maturalnego. W komentarzach uzasadniających można znaleźć stwierdzenie, że czas od egzaminu wstępnego do egzaminu maturalnego jest zbyt długi, aby JPZk mogło tak funkcjonować.

W szóstym pytaniu badającym, czy dyrektorzy są zdania, że nauczyciele języka czeskiego i literatury oraz matematyki mogą wykorzystać wyniki JPZk, jest oczywiste, że przeważa odpowiedź pozytywna (wyniki JPZk można interpretować jako narzędzie własnej oceny i mogą służyć do porównania z wynikami oceniania w szkole średniej). Jeden respondent podał, że szkoła nie wykorzystuje wyników JPZk do innych celów.

W odpowiedziach na siódme pytanie jest oczywista zgodność wszystkich respondentów, że zostawiliby JPZk w aktualnej postaci. Do interesujących informacji należy uwaga respondenta, że drugi termin przebiegu JPZk jest zbędny i podraża system rekrutacji do szkół średnich. Do pozytywnych uwag należy ta o celowości organizacji JPZk w kierunku umożliwienia porównywania wyników rekrutacji na poziomie poszczególnych szkół. Jeden z respondentów uzupełnia, że zgadza się z organizowaniem JPZk w przypadku, gdyby JPZk został obowiązkowy dla kandydatów do szkół kończących się egzaminem maturalnym.

W odpowiedzi na ósme pytanie respondenci podali, że mają własną wizję postaci egzaminu wstępnego do szkół średnich. Dwóch dyrektorów zgadza się przy formułowaniu tej wizji w tym, że proponują organizację JPZk w środowisku szkoły podstawowej. Uzasadnieniem tego twierdzenia jest to, że test mógłby być oficjalnym wynikiem kształcenia w szkole podstawowej (jako narzędzie ewaluacji), a wyniki testowania uczniów mogłyby zostać łatwo przeniesione do systemu i organizacji postępowania rekrutacyjnego do szkoły średniej. Szkołom średnim odpadłaby w ten sposób część obciążenia administracyjnego związana z przeprowadzaniem JPZk według wytycznych CERMAT-u. Dalszą propozycją było, aby uczniowie byli przyjmowani do szkoły średniej bez JPZk w sytuacji, gdy można byłoby prowadzić bieżącą selekcję słabszych uczniów podczas pierwszego roku nauki (np. przez przeniesienie ucznia do pokrewnego profilu niekończącego się egzaminem maturalnym).

5.5. Podsumowanie wyników pół-ustrukturyzowanego wywiadu z dyrektorami szkół

Analiza poszczególnych odpowiedzi na pytania badania dostarczyła następujących informacji:

- W ustanawianiu przez szkoły średnie kryteriów do przyjmowania uczniów szkół podstawowych wszyscy trzej dyrektorzy szkół się zgodzili z tym, że respektują ustanowioną przepisami wagę JPZk na poziomie 60%. Następnym zgodnym kryterium stosowanym przez wszystkich trzech respondentów były oceny szkolne uczniów. Respondenci podają, że byłoby za przyznaniem maksymalnie 60 punktów za oceny ze szkoły podstawowej o średniej 1,00.

- Wszyscy trzej dyrektorzy szkół organizują kursy przygotowawcze do egzaminów wstępnych z języka czeskiego i literatury oraz matematyki, ale z różnicami w wymiarze godzinowym nauki oraz w cenie za kurs. Dyrektorzy szkół są zdania, że kursy przygotowawcze do szkoły średniej pełnią przede wszystkim funkcję informacyjną, pokazową, dydaktyczną i mają renomę.
- Test osiągnięć szkolnych w ramach JPZk jest odbierany przez jednego z dyrektorów jako sporne narzędzie do oceny wiedzy i umiejętności uczniów. Odwrotnie, za odpowiednie narzędzie do oceny wiedzy i umiejętności uczniów uważają go dwaj dyrektorzy. Dyrektorzy szkół pochwalili CER-MAT za formę opracowanych zadań testowych w ramach JPZk, chociaż treść zeszytów testowych w ramach JPZk (2018) uważają za zbyt rozległą z punktu widzenia liczby zadań, ich trudności i długości czasu na rozwiązanie zadań w ramach testów z języka czeskiego i literatury oraz matematyki.
- Dyrektorzy szkół średnich oceniają organizację JPZk jako dobry krok ze strony ministerstwa. Zgodność zdań pojawiła się również w uzasadnieniach. Dyrektorzy szkół twierdzą, że JPZk umożliwia porównanie wiedzy i umiejętności uczniów szkół podstawowych. Klasyfikacja przy pomocy szkolnych ocen jest uważana przez dyrektorów szkół jako czasami nieobiektywna. Żaden z dyrektorów nie uważa, żeby JPZk mógł zapobiegać nieudanym podejściom uczniów do egzaminu maturalnego.
- Przeważającym stanowiskiem dyrektorów szkół jest, że wyniki JPZk można traktować jako narzędzie własnej oceny oraz że mogą służyć później do porównania z innymi kluczowymi danymi (np. z wynikami uczniów w szkole średniej).
- Wyrażną jest zgodność wszystkich dyrektorów, żeby zostawić aktualną postać JPZk. Do interesujących informacji należy uwaga respondenta, że drugi termin JPZk jest zbędny i tylko podraża proces rekrutacji do szkół średnich.

Zakończenie

Artykuł opisuje szerszy kontekst potrzeby powszechnego testowania uczniów w Republice Czeskiej, a jednocześnie jest refleksją nad jego dwuletnią realizacją w praktyce. Zawiera przemyślenia nad znaczeniem powszechnego testowania uczniów 9. klas w ramach JPZk do szkół średnich kończących się maturą w MSK Republiki Czeskiej. Mierzenie wiedzy i umiejętności uczniów z zachowaniem rozsądku jest kwestią bezsporną i może być uważane za punkt wyjścia krytycznego ocenienia przebiegu i rezultatów JPZk (2018). Tekst opisuje, analizuje i ocenia wybrane elementy badania jakościowego w dwóch grupach osób objętych tym procesem: uczniów 9. klas szkół podstawowych oraz wybranych dyrektorów szkół średnich. Pomimo faktu, że studium ma pewne ograniczenia metodologiczne wynikające z liczby respondentów w obu grupach, stanowi ono ważną fazę przygotowania do szerzej rozumianego badania poglądów, postaw i doświadczeń głównych aktorów postępowania rekrutacyjnego do szkół średnich, które by spełniło podstawowe wymagania w zakresie diagnostycznych lub ewaluacyjnych procedur, a w konsekwencji mogło by się stać narzędziem wpływającym na motywację uczniów do nauki i uzyskania wykształcenia odpowiedniej jakości.

Bibliografia

- Cinař, D. *Přijímací řízení na střední školy 2017*. Ostrava: Odbor školství, mládeže a sportu KÚ MS kraje, 2016.
- MŠMT. *Vyhlaška o přijímacím řízení ke střednímu vzdělávání*. [online]. Dostupne rovněž w: http://www.msmt.cz/uploads/VKav_200/v_353/sb0139_2016_v_353.pdf.
- Gavora, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2010.
- Hendl, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005.
- Chráška, M., & Kočvarová, I. *Kvantitativní metody sběru dat v pedagogických výzkumech*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2015.
- Chráška, M. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2016.
- Koretz D. *Moving Beyond the Failure of Test – Based Accountability*. American Educator, online. Washington: The American Federation of Teachers, 2017/2018 (4), s. 22–26.
- Malach, J., Kristová, K. *Výzkum vztahu mezi kreativitou žáků základních škol a středních škol a jejich profesním zaměřením*. W: Niemierko, B. & Szmigel, M.K. (eds.). *Diagnozowanie twórczości ucz5.4. niów i nauczycieli*. Kraków: Polskie Towarzystwo Diagnostyki Edukacyjnej, 2016, s. 194–208.
- Malach, J., & Malčik, M. *Testování žáků a zjišťování relativního přírůstku znalostí jako systémový prvek řízení kvality škol a školství*. W: Niemierko, B. & Szmigel, M.K. (eds.). *Diagnozy edukacyjne. Dorobek i nowe zadania*. Gdaňsk: Polskie Towarzystwo Diagnostyki Edukacyjnej, 2014, s. 191–200.
- Malach, J., Malčik M. & Rozsypalová M. (eds.). *Aktuální problémy plošného testování*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2016.
- Malach, J., & Sklenářová, N. (eds.). *Národní testování a mezinárodní výzkumy výsledků vzdělávání*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2014.
- Maňák, J. *Stručný nástin metodiky tvořivé práce ve škole*. Brno: Paido, 2001.
- Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bilá kniha*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání - nakladatelství Tauris, 2001.
- OECD. *Zpráva OECD o hodnocení vzdělání v ČR* [leden 2012]. [cit. 2018-05-25]. Dostupne w: <http://www.oecd.org/edu/evaluationpolicy>.
- Ověřování přijímacího řízení 2015 a 2016. Cermat: Centrum pro zjišťování výsledků vzdělávání [online]. [cit. 2017-05-12]. Dostupne w: <http://www.cermat.cz/overovani-prijimacihorizeni-2015-a-2016-1404035005.html>.
- Švařiček, R., Šedová, K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007.
- Tůmová, V. *Co opravdu letos rozhodne o přijetí na střední školu?* Učitel'ské noviny: týdeník pro učitele a přátele školy. 120 (11/2017), s. 22.
- International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank. *World Development Report. Learning to realize Education 's promise*. Washington DC, 2018.

Oryginalna wersja językowa artykułu opublikowana [w:] *Wspomaganie rozwoju kompetencji diagnostycznych nauczycieli*, red. B. Niemierko, M.K. Szmigel, Kraków 2018

Tłumaczenie tekstu: Tomasz Kurkiewicz

Konsultacja merytoryczna: Wojciech Małecki

Korekta językowa: Grażyna Gawryłow

Skład: Joanna Peter